REGE SÁNDOR RIPORTJA:

HÁZMESTEREK

Házmester: ital három deci borból és két deci szódából. A szó másik, vagy inkább első értelmezése korántsem ilyen világos.

Ki a házmester? Bérházban élő fővárosi lakótársaink szerint olyan személy, aki összeszedi a lakbért, őrzi a sosem használt mosókonyha kulcsát, rozsdás lábason csörömpöl az udvar közepén, ha elzárják a vizet, kiteszi „A lift nem működik" táblát, lesöpri a gangot és a lépcsőházat, veszekszik a ricsajozó gyerekekkel...

Mindez azonban csak részben igaz. A fogalomhoz ugyanis rossz képzetek is fűződnek. Voltak korszakok — szerencsére, rég elmúltak — amikor a házmester hatalom volt: bérházak ura és nyilas karszalagos alakulatok készséges szolgája. Hatalmuk volt embereket feladni és életeket megmenteni...

A házfelügyelői munka jó ideje békés foglalkozás. De változik tovább: a házmester társadalmi rangja, munka- és szerepköre napjainkban érdekes átalakulást mutat.

Lenin körút... Bérház monstrum. G. néni harminchárom éve őre a ház rendjének. Hét éve egymaga lakja a szoba-konyhás lakást.

— 1940. január másodikán jöttem ide az urammal, akkor lettünk házfelügyelők. Azaz hogy én, mert ő állásban volt. Persze, akkoriban csak az lehetett házfelügyelő, aki a háziúrnak is cselédkedett, takarított, mosogatott. A vice abban a helyiségben lakott, ami ma az én fáspincém.

A szobában az asztal mellé telepszünk, közel az udvarra nyíló ablakhoz... Míg a kislámpa félhomályában beszélgetünk, vendéglátóm ki-kiles, szemmel tartja a házat. Hátunk mögött, a szekrény tetején az állóóra a Big Ben harangjátékát kondítja. A körfolyosón, valahol a második emelet táján felkiált egy gyerek.

— Huszonhárom bérlemény, hatvan lakó van a házban. Olyan is van köztük, aki itt született, a szemem előtt nőtt fel, most meg már a sajátját neveli. Amikor az uram meghalt, el akartam innen menni, sok volt a szomorú emlék. A lakók beszéltek le, ők maraszltatlak.

Szóáradat. A magányos napok hosszúak, szinte taszigálni kell az óra kerekét. Jólesik, ha a nagy egyedüllétben rányitja valaki az emberre az ajtót.

— A lakó ahány, annyiféle. Meg kell találni mindenkivel a hangot, akkor nincs probléma. Amikor a háború alatt idekerültem, még nem volt szakszervezetünk. A férjem nagy mozgalmi ember volt. Nekem azt mondta: valahová tartozni kell. Így lettem tagja a házfelügyelők szakszervezetének. Közadakozásból még üdülőnk is épült Balatonföldváron. De hogy minek? Mikor tud egy házfelügyelő nyaralni menni? Én nem mozdultam ki innen több mint harminc éve.

●

Budapesten 1971 végén 12 943 házmestert számláltak. Ennyien vannak, vagy talán azóta valamivel többen, akik ma a házak rendjéért, a közösségi együttélés szabályainak megtartásáért felelnek.

A fővárosban mintegy 33 ezer állami tulajdonú ház van, körülbelül 450—460 ezer lakással. Több mint 12 ezerben nincs házhoz beosztott fizikai dolgozó (ez a házfelügyelő munkakörének hivatalos megnevezése). Ezek többsége a kertvárosrészeken, a peremkerületekben, illetve a háború előtt kialakított villanegyedekben található. A fennmaradó 21 ezer házat tartják rendben a házmesterek. Átlagéletkoruk 50—55 év, de a teljes létszám több mint 65 százaléka már betöltötte, illetve túlhaladta a nyugdíjkorhatárt.

Manapság hagyományos értelemben vett házmesterek, „összevont házfelügyelők" és házgondnokok vannak.

Körülbelül nyolc-kilencezer házmester a hagyományos feladatokat végzi: szedi a lakbért, a biztosítási díjat, vezeti a lakónyilvántartókönyvet (a liftezés már nem feladata), takarítja a ház közös helyiségeit, a lépcsőházat, a folyosót, az udvart, a pincét, összegyűjti a szemetet és tartja a kapcsolatot a HKI és a lakók között. A másik két típus e feladatokból jobbára az adminisztratív részt végzi; a fizikai munkák ellátására a házkezelőségek órabéres háztakarítókat alkalmaznak.

A házfelügyelőnek szolgálati lakás jár. Budapesten ezekből 9528 egyszobás, közülük 4772 komfort nélküli. Az ennél nagyobb szolgálati lakások száma elenyésző. A komfortosak többségét a felszabadulás óta modernizálták.

A házmesterek a házakkal együtt öregszenek.

Az Erzsébetváros a főváros egyik legidősebb kerülete. Az ingatlanok átlagéletkora hetvenöt év. A házmestereké túl van az ötvenen.

A házak jórészét, különösen a Dob utca, illetve a Dohány utca közé eső területen — ha a lakásviszonyok és az anyagi lehetőségek engednék —, régen le kellett volna bontani. A szanálás kezdeti nyomai már mutatkoznak néhány utcában.

Klauzál utca... Egyemeletes, málladozó falú bérház. Három oldalát dideregteti a szél. Jobboldali szomszédját már lebontották. Néhol még egy-egy almazöld színű válaszfal, árválkodó ajtótok ágaskodik ki a földből. Balról, az utcai fronttól hátrarugaszkodva többemeletes bérház magasodik föléje.

Keskeny, hosszú udvarra nyílnak az ajtók, az ablakok. A földszinti lakásokba néhány lépcsőfok vezet. Csupa szoba-konyha...

A házfelügyelő Cs. Istvánné, ugyancsak özvegy, akár a Lenin körúton G. néni. Egyedül éldegél a maga szoba-konyhájában. Őt is halódó, ki-kihunyó emlékei ragasztják ehhez a házhoz.

— 1945 óta vagyok itt — mondja. — Már olyan vagyok a lakók közt, mint egy nagymama. Úgy is hívnak... Huszonkét éve halt meg a férjem, azóta egyedül vagyok.

A konyhaasztallal szemben régi sparherd; ontja a meleget. A néni nehézkesen, két térdére támaszkodva feláll, átcammog a kályha mellé, hogy helyet adjon a hokedlin. Erősen szuszog ettől a két lépéstől is.

Cs. Istvánné nyugdíjas. Nyugdíjas házfelügyelő.

— Semmilyen élet az enyém. Nemigen tudok mozdulni sem. Mindennap jön az orvos, injekcióz, ott a szobában egy halom gyógyszer. A nevüket sem tudom. Noé idejéből való vagyok én is, a ház is, csak lemaradtunk a bárkáról. — Legyint.

— Ki nyit éjjel kaput, ki szedi össze a szemetet? Akad-e segítség?

— Kapuzni már nem kell, mindenkinek van kulcsa. A többiért meg fizetek. — Sóhajtozik. — Nehéz. Amit az uram után kapok, azzal együtt van 640 forintom. Élek, ahogy tudok. Még így is irigyelnek, kitúrnának a lakásból. Hogy nekem már nem jár, mert nem dolgozom. Mennék én, ha lenne hova. Ha majd lehunyom a szemem, jöhetnek. Fiatalok, munkabírók. De egynek se a házmesterség hiányzik, csak a lakás.

A házfelügyelői munka nem tartozik az ifjak pályaválasztási vágyálmai közé. A jövedelem alacsony, dolgozni pedig sokat kell. A munkaidő korlátlan; az ellátandó feladatokat nem is egy emberre szabták. Az egész családnak kell végezni, nap mint nap. Azután: tavaszszal, ősszel nagytakarítás a padlástól a pincéig. Ünnepek előtt is illik alaposabban rendbe tenni a házat. Ez egy hatemeletes bérházban több napig is eltart. A házfelügyelő dolga a hó eltakarítása a járdáról; ha fagy, neki kell felszórnia hamuval, sóval. Ő intézkedik, amikor az egész házban kialszik a villany, valahol csőrepedés van, hívni kell a szerelőt. Valakinek mindig otthon kell lennie, készen állni, vigyázni a házra.

Nem könnyű a házmester-élet.

●

„Bízdrám" Károly bácsi több mint két évtizede az elsők között köszönti a hajnalt a Ferencvárosban. Seprűvel a hóna alatt ballag ki a ház elé reggelente. Aztán talpon van kapuzárásig, silbakol a ház nyugalmán.

Valódi nevét kevesen tudják. Csak az ok az érdekes, amiért a nevét az eredeti helyébe ragasztották. Károly bácsi ugyanis mindenről tud, mindenkit ismer, mindent elintéz, mindenben illetékes. Csak rá kell bízni. Nem is kell, vállalja ő önként.

— Sokan azt hiszik — magyarázza nagy hivatástudattal —, a házmester csak azért van, hogy takarítsa a házat, meg piszkálgassa a lakót a lakbérért. Ez csak a kisebbik dolga. Van róla fogalma, hogy egy jó házmesternek mi mindenre kell ügyelni? Sokszor ezer szem is kevés lenne. A jó házmester olyan, mint a házőrző eb. — Mosolyog a hasonlatán és folytatja. — Minden idegent megugat, minden bajt megszagol.

Kis kupacokba söpri a port, a szemetet, gondosan körbesimítja a halmokat. Újra megpihen.

— Ha valakinek a pincéjéből fogyni kezd a szén, anélkül, hogy fűtene, kihez jön megkérdezni először: vajon mi lehet az oka? És ha én tudom, hogy X lakótárs mindennap jár a pincébe és az egyik vödrében német-, a másikban meg tojásbrikett van, pedig ő csak az egyikből hozatott, máris közelebb jutottunk a rejtély megfejtéséhez.

— Nem gondolná ugye? — mondja a sokat megért emberek bölcsességével.

— Vagy ezt hallgassa meg... Néhány éve igen sok baj volt itt a házban egy kölyökkel. Ivás, nők, satöbbi. A szülei rendes, idős emberek, a fiú meg egyszem gyerek, nem bírtak vele. Fogtam magam, elmentem a katonai kiegészítő parancsnokságra, beszéltem a parancsnokkal. Minden el lett intézve. Amióta a kölyök leszerelt, már meg is nősült, egy gyönyörű kislányuk van. Józanéletű lakótárs lett.

— Persze, megtud az ember néha ezt-azt, ami nem rá tartozik. Sokan nyitott ajtónál-ablaknál intézik a magánéletüket. Amit nem akarok, nem látok, amiről tudnom kell, azt megjegyzem.

Károly bácsi szereti a rendet. A szemetet nem az úttestre, kislapátra söpri. És búcsúzóul megjegyzi:

— Ész kell a házmesterséghez. És tehetség, mint mindenhez.

●

A Házkezelőségi Igazgatóság fővárosi központjában Turner Rudolf a házfelügyelői ügyek intézője.

— A házmesterkedés elsősorban női foglalkozás — mondja. — Budapesten 11 545 nő és 1389 férfi végzi ezt a mesterséget. Elsősorban azért a nők, mert a kereset nem elég egy család fenntartásához. Hallani néha mesés jövedelmű házfelügyelőkről. Én még nem találkoztam ilyennel. Azt sem szabad komolyan venni, amikor valaki így hirdet: „Jól jövedelmező házfelügyelőségemet elcserélném..."

— Való igaz, az ötvenes években meghatározott házmesteri jövedelmek elmaradtak az élettől. Persze az is tény, hogy a ház méretei, a házból származó bevételek után állapították meg ezeket. Az új rendeletek, amelyek többek között újra szabályozzák a házmesterek tevékenységi körét, és például átalánydíjazzák a lift használatát, érzékenyen érinti a házmesterjövedelmeket. Most folyamatosan emeljük is a fizetéseket. Persze, így sem elég egy család fenntartásához.

— Lehet azért jövedelmező ez a foglalkozás. Egyre többet emlegetjük az alapszó szétválasztásával a ház mestereit, vagyis az olyan mindeneseket, akik a víz-, a gáz-, a villanyszerelési szakmát kitanulták és ebből szép mellékkeresethez juthatnak. De vannak-e ilyenek? Hol vállalkoznak erre a fiatalok? — kérdem.

— Elsősorban az új lakótelepeken. — válaszolja informátorom. — Itt már házgondnokok vannak. Nincs kapuzás, szemétgyűjtés, mindenütt szemétledobó akna van. Irodát kapnak a hivatalos ügyek intézéséhez, és nem utolsó sorban minimum kétszobás, összkomfortos szolgálati lakást. A házak tisztántartását takarítók végzik. A gondnoki állásra sokszoros a túljelentkezés. Elsősorban a fiatalok között, akik lakáshoz szeretnének jutni, s szeretnék, ha a feleség otthon maradhatna a gyerekkel. A régi házakba pedig nincs jelentkező, így a nyugdíjba vonulókat is kénytelenek vagyunk foglalkoztatni. Persze, milyen munkát lehet elvárni egy hetvenéves öregembertől? Aki a helyébe jönne mégis, csak a lakásért tenné. Lakást adni az öregeknek, a szolgálati helyett, pedig nem tudunk. Sőt, a szolgálati lakások száma is egyre csökken. Ennek az az egyik oka, hogy a velünk munkaviszonyban álló házfelügyelő halála esetén a család továbbra is a lakásban marad, hisz nem tehetjük ki őket. Itt a családtagok vagy elvállalják a teendőket, vagy nem. A másik ok a házfelügyelő munkájával szembeni panaszokkal kapcsolatos. Ha jogos a lakók kifogása és a figyelmeztetés nem használ, fegyelmit indítunk a házfelügyelő ellen. Ez végső esetben elbocsátással jár. De a lakásból nem tehetjük ki az utcára. Minden marad a régiben, sőt még mi könyörgünk, hogy legalább a lakbért szedje össze.

A két ok közül valamelyik miatt például az ötödik kerületben 560, a hetedikben 344, a kilencedikben 400, a tizenegyedikben 129 szolgálati lakásban laknak „jogtalanul".

●

Ebben az épületben nincs „Házmester"-tábla, meg kukatartály a kapu alatt. A ház ügyeinek intézője a második emeleten lakik.

Fiatalember nyit ajtót. A modern, kétszoba összkomfortos lakásban beépített konyha, állandó hideg-meleg víz, távfűtés.

— Ön a ház gondnoka?

— Nem, a lakók közös képviselője vagyok. A közgyűlés választott meg.

Kelenföldön, a Csorba úti ifjúsági lakótelepen Molnár Zoltán az augusztus végén, elsőként átadott M/11-es épület képviselője.

— A feladatok az új környezetben, az új körülmények között megváltoztak. A mi dolgunk csupán a nyilvántartókönyv vezetése és a közös költségek kezelése. Erre havonta és lakásonként 120 forintot fizetnek. Ebből felújítási és tatarozási alapot gyűjtünk, kifizetjük a takarítást, a takarítószereket, a lépcsőház fűtését és világítását. A garanciális idő alatt én tartom a kapcsolatot a 43-as Állami Építőipari Vállalattal, a lakótelep kivitelezőjével.

A lakótömbnek négy kapuja van. Összesen hatvan lakás tulajdonosait képviseli Molnár Zoltán. A rendszeresen összeülő közgyűlésen vitatják meg a közös tennivalókat, döntenek a környezetüket érintő ügyekben.

Ebben a házban a lakók tegezik egymást, barátokként összejárnak, pedig többségük itt ismerte meg a másikat. És nem ricsajoznak a gyerekek, hisz helyben a játszótér; egyébként is, a kicsinyek nevelése közös téma. Legalább egy gyerek általában mindenütt van; a lakók többsége, a szociálpolitikai kedvezményt igénybe véve, kettőt vállalt. Ez, ha csak a minimumot teljesítik, százhúsz gyerek.

Augusztusban, amikor a lakók beköltöztek, a ház környéke tele volt szeméttel, az építkezés visszamaradó nyomaival. A Köztisztasági Hivatal csak novemberre vállalta volna az elhordást. A fiatalok összeálltak, egy délután kupacba rakták és a saját költségükön elvitették a szemetet. Bántotta a szemüket.

— A fiatalok, mint lakók, ideálisak — mondja a közös képviselő. — Ha akadnak is vitás kérdések, elintézzük magunk. A fiatalokban igen nagy az együttműködési készség. Ha például télen sok lesz a hó, és a háztakarítók munkaideje már lejárt, nyugodtan bekopoghatok a szomszédokhoz. Egy-kettőre eldobáljuk a srácokkal.

A pincében van még egy üresen álló helyiség. Már töprengenek, hogyan lehetne hasznosítani. Klub, vagy játékszoba lesz belőle.

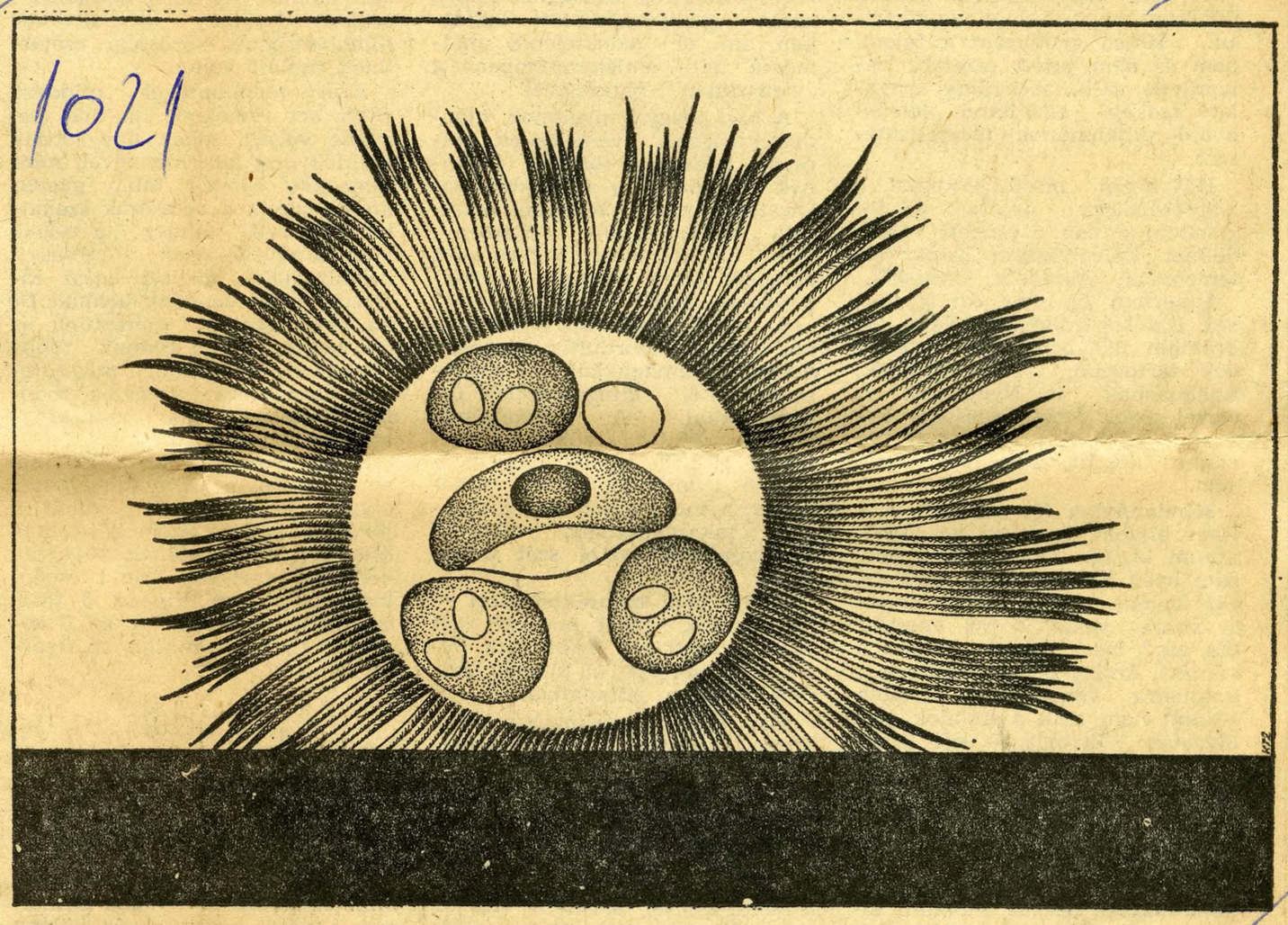

Kolosváry Bálint: Nap